

Системно програмиране за Линукс

упражнения

Димитър Димитров

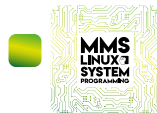
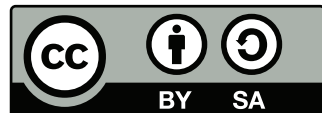
07.04.2021

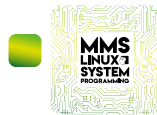
MMS LINUX SYSTEM PROGRAMMING

This work is licensed under a Creative Commons
“Attribution-ShareAlike 4.0 International” license.

Съдържание I

- 1 Подготовка
- 2 Въведение
 - Запознаване с командния ред
 - Елементарни автоматизации с Unix Shell.
- 3 Първа Линукс програма
 - Компилатори. Фази на компилацията. ELF контейнери.
- 4 Проект
 - GNU Make. Системи за построяване на софтуер. Първи проект.
 - Системи за управление на версиите. GIT, github/gitlab.
- 5 Същински програми
 - Pthreads. Разпаралеляване на примерна задача (quicksort).
Демонстриране на механизми за синхронизация.

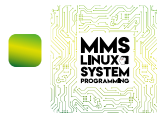
Съдържание II

- Pipes. Обмяна на съобщения между процеси или нишки.
- Mmap. Оптимизирано боравене с файлове.
- Strace. Syscalls, ioctl.

6 Вграден Линукс

- GPIO, I2C - drivers in userspace.

7 Допълнителни Материали

Подготовка

За курса ще са необходими:

- Добро владение на езика C.
- Персонален компютър или лаптоп с инсталиран Линукс.
 - Възможно е стартиране на Линукс от USB флашка, без инсталация на основния диск.
 - <https://ubuntu.com/tutorials/try-ubuntu-before-you-install>
- Резервен вариант е да се ползва Линукс чрез локална или Web Browser виртуална машина.
 - <https://ubuntu.com/appliance/vm>
 - <https://bellard.org/jslinux/vm.html?url=alpine-x86.cfg&mem=192>
- Хъс.

Относно този документ

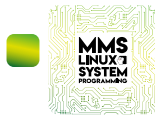
Най-новата версия може да намерите на:

<https://github.com/MM-Solutions/lsp-course>.

Терминал, shell

- Дистрибуция - що е то. Избор.
- Терминал.
- Команден ред.
 - Ctrl+D
 - Auto-complete
- Разходки из файловата система - ls, cd, pwd, tree.
- Текуща . и по-горна папка ..
- Разделител в пътя: /
- top, ps.
- su, sudo.
- root и останалите потребители

Задача

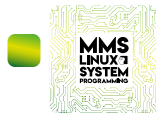
Отворете терминал и изпробвайте командите.

Текстов редактор

Пробвай и избери!

- vi ← Препоръчвам!
 - Има си самоучител: `vimtutor`
- gedit
- nano.
- emacs ← Любим редактор на множество хакери.
- Много, много други.

Изпълними файлове

- UNIX permissions: `chmod ugo+rwX MYFILE`

```
drwxr-xr-x
```

```
\. /\. /\. /
```

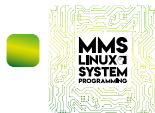
```
|  |  '----- Other
```

```
__|__ '----- Group
```

```
'----- User owner
```

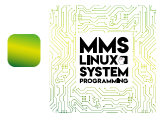
- ELF.
- Shell/Python/... scripts.
- Shebang.

```
#!/bin/sh
```


Помощ!

- `man`
- `man 1 kill` или `man 2 kill`
 - `man man`
- `apropos`
- `whatis`
- `help` - за вградени команди на shell

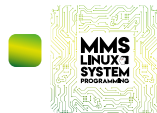

Задача

Създайте скрипт, който да:

- 1 Разпечатва един ред с текущата директория.
- 2 След това разпечатва списък с файловете.
- 3 Списъкът да съдържа освен имената на файловете, и техните размери, собственици и права.

Съвет: Ползвайте `pwd`, `man ls`

Unix shell

- Променливи на обвивката (environment variables). `printenv`
- Променливи на средата (shell variables).
- `echo`
- `PATH`
- `cat`, `echo`, `less`
- `cp`, `mv`, `mkdir`
- `ln` - soft and hard.

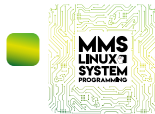

Задача

Направете мека и твърда връзка към скрипта от предишната задача.

- 1 Какъв е резултата от `ls -l`
- 2 Разпечатайте (`cat`) съдържанието на трите файла.
- 3 Изтрийте оригиналния файл. Има ли разлика в `ls -l` ?
- 4 Има ли валидно съдържание в двете връзки (`cat`) ?

Съвет: Ползвайте `pwd`, `man ls`

Многозадачност с Unix Shell

- Задачи в обвивката (shell) и процеси в OS.
- `bg`, `fg`, `&`, `wait`
- `Ctrl+Z` vs `Ctrl+C`
- `jobs`
- `kill`

Задачи

- Изпробвайте приспиването на задачи, и поставянето им във фонов режим.
 - Съвет: Ако не се сещате за други опитни зайчета, ползвайте `cat` и `top`.
- Кой е номерът на задачата, и кой е номерът на процеса (PID)?
- Изпробвайте `wait` с помощта на няколко `sleep 10 &` задачи.
- Убийте един от вашите процеси. Как ще проверите дали е ”мъртъв”?

Тръби

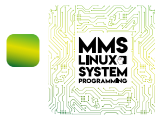
- Pipes.
- stderr, stdout, stdin.
- пренасочване чрез `>`, `>>`, `1>`, `2>`
- tee
- Филтри: `grep`, `sort`, `wc`, `cut`, `xxd`

Тръби - примери

Изпробвайте ги при вас!

```
$ echo "Hello ,_world"  
$ echo "Hello ,_world_1" > test.log  
$ echo "Hello ,_world_2" > test.log  
$ echo "Hello ,_world_3" >> test.log  
$ echo "Aloha!" >> test.log  
$ cat test.log  
$ cat test.log | sort  
$ cat test.log | xxd  
$ cat /bin/ls | xxd | head -10 | tee A.log  
$ cat A.log | cut -f2- -d":"
```


Тръби - примери

Изпробвайте ги при вас!

```
$ ls /bin | grep sh
```

```
$ ls /bin | grep sh | sort
```

```
$ ls /bin | sort > listing
```

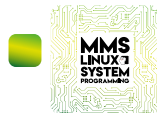
```
$ cat listing
```

```
$ ls /epa-nema-takava-direktoria | sort > listing
```

```
$ cat listing
```

```
$ ls /epa-nema-takava-direktoria 2> listing
```

```
$ cat listing
```


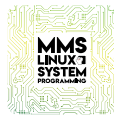
Всичко е файл!

- `/dev` : Device filesystem.
- `/proc` : Process filesystem.
- `/sys` : System filesystem.
- Даже и тръбите: `mkfifo`

Задача

- Разузнайте `dev`, `/proc` и `/sys`.
 - Съвет: Припомнете си командите от предното упражнение: `ls`, `ls -l`, `cd`, `pwd`
 - Съвет: За списък на всички файлове: `find . -type f`
 - Съвет: За търсене по част от име на файл: `find /sys -name "*temp*"`
 - Съвет: За търсене по име на файл: `find /sys -name "temp"`
- Дали `cat` работи с тези файлове?
- Какви са странните директории наименувани с числа в `/proc` ?

Задача - продължение

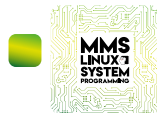
- `cat /proc/interrupts`
- `cat /proc/cpuinfo`
- `cat /proc/version`
- `ls /proc/sys/kernel/`
- `cat /sys/class/backlight/*/brightness`
- `cat /sys/class/leds/*/brightness`

Задача

Напишете скрипт, който да разпечатва броя процесори в системата.

Съвет: Ползвайте `grep`, `wc -l`

Shell scripts

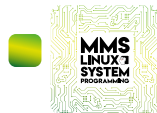
- Входни параметри - \$#, \$@, \$0, \$1, ...
- Unix SH е сложен език с много възможности които няма да разглеждаме на тези упражнения.
- За допълнително четене: <https://linuxcommand.org/tlcl.php>

CRON

Изпълнение на наши задачи в указан час.

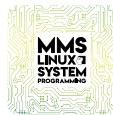
■ `man crontab`

Задача

Направете си система за мониторинг на потребителите, които ползват Вашата система. Нека всяка минута да се добавят записи в `$HOME/users.log` с информация за датата, и кои потребители ползват системата.

- Съвет: Ползвайте `w` за списък на потребителите.
- Съвет: Ползвайте `date` за датата.
- За напреднали: Филтрирайте така, че имената на потребителите да се показват само по един път.

Компилатори

- GCC vs clang
- Крос компилатори - host vs target.
- `man gcc`

- └ Първа Линукс програма
 - └ Компилатори. Фази на компилацията. ELF контейнери.

Фази

- Препроцесор.
 - Изход: С код
- С компилатор.
 - Изход: асемблерен код
- Асемблер.
 - Изход: обектен файл (ELF object).
- Свързващ редактор (linker).
 - Изход: ELF executable.

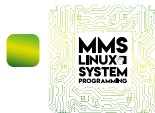

GCC - опции

- `-o OUTFILE` : в кой файл да се запише изхода.
- `-Os, -O0, ... -O3` : ниво на оптимизация.
- `-c` : да се компилира и асемблира, без свързване.
- `-g` : да се добави debug информация.
- `-Wall -Wextra` : да се предупреждава при съмнителен код.
- `-Werror` : да се излиза с грешка при съмнителен код.

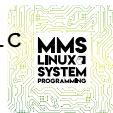
Пример:

```
$ gcc -O2 -Wall -Wextra test.c -o test
$ file test
```


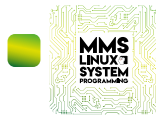
Задача

- Напишете C програма за събиране на две числа, подадени от командния ред.
- Програмата да е разделена в два C файла - за `main()` и `calc_sum()` функциите.
- Да има header с декларация на `calc_sum()`
- Напишете скрипт, който компилира програмата.
- За по-напредналите: `objdump -d calc.elf | less`
- За по-напредналите: `file calc.elf` - защо е маркиран като `dynamically linked`? Ще се промени ли нещо, ако се ползва `-static` флаг на компилатора и свързващия редактор?

GNU Make

- GNU Make има множество алтернативи, но въпреки това е все още популярна.
- Позволява фин контрол върху процеса на построяване (build).
 - Това обаче може и да се окаже недостатък, защото писането на GNU Make правила изисква задълбочено познание за почти всяка стъпка от построяването.
 - По-съвременните системи за построяване обикновено включват голям набор готови правила.
- Правилно описани правила за построяване позволяват:
 - Автоматично разпаралелване.
 - Бързи и сигурни надстроявания (incremental builds).

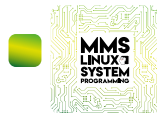

GNU Make синтаксис

■ Запомнете:

```
# This is a comment.
```

```
target: dependencies  
      commands
```


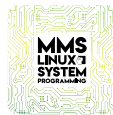
Задача

- Напишете `Makefile` за C програмата от предишното упражнение.
- За по-напредналите: Опитайте да направите своя `Makefile` по-универсален посредством променливи.
- За по-напредналите: Проследете `exit code` при успешно и при неуспешно построяване. Ползвайте специалната променлива на `sh` - `$?` .

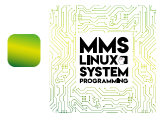
GIT

- Най-популярната система за контрол на версиите.
- Масово използвана за софтуер.
- Но може да се ползва и за други цифрови проекти:
 - Документация (като тази презентация).
 - Проекти за електронни схеми и платки.
 - Проекти за механични изделия.
- Оптимизирана да работи с текст, но се справя и с двоични файлове.
- Други подобни системи: hg, svn, bazaar, cvs.

GIT сървъри

- GIT може пълноценно да работи без сървър, само с локален проект.
 - Всяко GIT дърво съдържа цялата история на проекта.
- Сървърът позволява обаче да споделяте кода си с други хора.
- Съществуват безплатни сървъри, на които да публикувате проектите си.

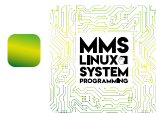
GIT - цели

- Управление на версиите.
- Проследяемост.
- Паралелна работа на множество разработчици.
- Пълноценност без свързаност към интернет.
- Гъвкавост при издаване (release flow).

GIT команди

```
$ mkdir my-empty-repo ; cd my-empty-repo ; git init  
$ git clone https://github.com/MM-Solutions/lsp-course  
$ git add *  
$ git commit  
$ git push  
$ git log  
$ gitk
```


Задача

- Регистрирайте се в `github.com`, или `gitlab.com`, или `bitbucket.org`, или подобен.
- Направете си публично ГИТ хранилище (GIT project, GIT repo) с име "c-hello-world".
- Добавете C задачата от предишното упражнение към новото ГИТ хранилище, и я публикувайте.
- Добавете README.md с кратко описание, и го публикувайте като отделен GIT commit.
- За по-напредналите: свалете голям проект (например <https://github.com/torvalds/linux>), и изследвайте историята. Изпробвайте командата `gitk`.

PThreads

■ TODO.

Pipes

■ TODO.

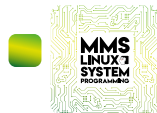
mmap

■ TODO.

strace

■ TODO.

Стандартни интерфейси към периферията

■ TODO.

Други курсове

- https://man7.org/training/download/Linux_System_Programming-man7.org-mkerrisk-NDC-TechTown-2020.pdf
- <https://bootlin.com/training/>
- <https://github.com/e-ale>

